MKI-elemzések E-2011/17

SZILÁGYI IMRE

Ratko Mladić letartóztatásának politikai összefüggései

Magyar Külügyi Intézet
Hungarian Institute of International Affairs

MKI-ELEMZÉSEK
A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:
Magyar Külügyi Intézet

Felelős szerkesztő és tördelő:
Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:
H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.
Tel.: +36 1 279-5700
Fax: +36 1 279-5701
E-mail: titkarsag@hiia.hu
www.kulugyiintezet.hu
www.hiia.hu

© Szilágyi Imre, 2011
© Magyar Külügyi Intézet, 2011

Előzmények

A *Jutarnji list* című horvát újság 2011. május 26-án közölte, hogy a szerbiai Lazarevóban elfogták Ratko Mladić tábornokot.

Mladić ellen a Hágai Nemzetközi Törvényszék (ICTY) 1995. július 25-én adott ki elfogatóparancsot. Az alábbi bűnök elkövetésével vádolják[1] (a lista kivonata):

- közel 8.000 boszniai muzulmán férfi és fiú meggyilkolása;
- azon boszniai muzulmánok és horvátok meggyilkolása, üldözése, erőszakos áttelepítése, fogva tartása, illetve azokkal a személyekkel való rossz bánásmód, akik a *Republika Srpska* (boszniai Szerb Köztársaság) erői által ellenőrzött területekről történő folyamatos kitelepítési kampány során mindennek elszenvedői voltak;
- a parancsnoksága és ellenőrzése alatt álló boszniai szerb erők által a Szarajevóban élő civilek ellen végrehajtott terrorkampány, ágyú- és géppuskatűz, amelyek során ezreket (köztük sok asszonyt és gyereket) gyilkoltak le vagy sebesítettek meg;
- az ENSZ katonai megfigyelőinek és békefenntartóinak túszul ejtése 1995. május és június folyamán. (A teljes változat megtalálható az ICTY honlapján.[2])

Mladić elfogásának idejéről és körülményeiről az eseményt követő néhány napban számtalan valós és kitalációktól sem mentes hír jelent meg. Ami az időpontot illeti, a következő szempontokat érdemes szem előtt tartani:

1. Május közepén Szerbiában járt egy holland küldöttség, amely közölte, hogy amíg a Hágai Törvényszék főügyésze elégedett nem lesz Szerbia együttműködési készségével, addig Belgrád ne is reménykedjen abban, hogy elnyerheti a tagjelölti státuszt.[3]
2. 2011. május 19-én Belgrádban járt José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke, aki nem csupán biztató üzenettel érkezett, de arra is felhívta a figyelmet, hogy Szerbia számára a Hága által támasztott feltételek jelentik a legnagyobb kihívást. „Nem az a feladatunk, hogy vitatkozzunk a Hágai Törvényszékkel, hanem az, hogy az illetékes szervek a nekik sugalltak szerint járjanak el *(da nadležne službe postupe po sugestijama)*. Úgy, hogy a következő hetek folyamán is – mert a kapcsolatok nem korlátozódnak csupán az elmúlt kétéves jelentésekre, hanem állandóak – állapítsanak meg haladást az együttműködésben, és hogy Brammertz [a Hágai Törvényszék főügyésze] következő jelentése, amely közvetlenül az EU december 9-i döntése előtt jelenik majd meg, pozitív legyen” – mondta a szerb kormány alelnöke, Božidar Đelić.[4]

---

1 „Statement of the Office of the Prosecutor, International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia on the Arrest of Ratko Mladić”. *UN ICTY,* http://www.icty.org/sid/10670, 2011. május 26.

2 „The Prosecutor of the Tribunal against Ratko Mladic Amended Indictment”. *UN ICTY,* http://www.icty.org/x/cases/mladic/ind/en/mla-ai021010e.pdf, 2002. október.

3 „A szándék a fontos, nem Mladic elfogása”. *Hírszerző,* http://hirszerzo.hu/kulfold/20110517_szerbia_luxemburg_ratko_mladic, 2011. május 17.

4 „EU–Srbija: Ohrabrenje i upozorenje”. *B 92,* http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=05&dd=20&nav_category=1262&nav_id=513392, 2011. május 20.

3. Serge Brammertz mostani, az ENSZ BT számára készített jelentése ugyanis azt állapította meg, hogy a világosan kinyilvánított akarat ellenére, Szerbia nem törekedett kellőképpen arra, hogy valóban meg is találja a törvényszék által keresett személyeket.[5]
4. 2011. május 26-án az ügyészek brioni regionális konferenciáján jelen volt Brammertz is, és ott tudta meg, hogy Mladićot elfogták.[6]
5. Épp aznap érkezett Belgrádba Catherine Ashton, az EU kül- és biztonságpolitikai főképviselője, aki a hír hallatán úgy nyilatkozott, hogy Mladić elfogása új energiát ad Szerbia EU-integrációs folyamatának.[7]

A külföldi reakciók

Ashton nyilatkozatán túl kedvezően értékelte a helyzetet Štefan Füle, az EU bővítési főbiztosa is, mondván, Szerbia ezzel közelebb került az EU-hoz.[8] Elégedett, de figyelmeztető hangú nyilatkozatot adott ki Obama amerikai elnök is: „A mai nap fontos nap Mladić számos áldozatának családja, Szerbia, Bosznia, az Egyesült Államok számára és a nemzetközi igazságosság szempontjából is. Jóllehet sohasem tudjuk visszaadni azokat, akiket megöltek, Mladićnak most bíróság előtt kell válaszolnia az áldozatoknak és a világnak. Az Egyesült Államok Nürnberg óta mind a mai napig azt vallja, hogy a háborús bűnöket, az emberiesség ellen elkövetett bűnöket, valamint a népirtást követő igazságszolgáltatás a béke és a stabilitás alapvető eleme és erkölcsi parancs is. Boszniában az Egyesült Államok csapatai és diplomatái vezették az etnikai tisztogatás befejezésére és a tartós béke megteremtésére irányuló erőfeszítéseket. E fontos napon újból elkötelezzük magunkat a Balkánon jelenleg folyó megbékélési folyamat támogatása mellett, és azon dolgozunk, hogy megelőzzük a jövőbeni atrocitásokat. Azok, akik emberiség elleni bűnöket, illetve népirtást követtek el, nem fogják elkerülni az igazságszolgáltatást."[9]

A Hágai Törvényszék főügyésze közölte, hogy az ENSZ BT-nek készített (kedvezőtlen) jelentésén már nem változtat, mert az hűen tükrözi az akkori szerbiai állapotokat, de a szóbeli beszámolóban kitér majd az időközben elért eredményre.[10]

Figyelemre méltóak a térségből érkező reakciók is. Borut Pahor szlovén miniszterelnök úgy vélte, Szerbia és Tadić elnök ebben az évben jelentős haladást ért el, amit egyebek között az ún. brdói folyamatban való részvétele is mutat. Szerinte ez a

5 „Brammertz Report Represents »Additional Pressure«". *B 92,* http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2011&mm=05&dd=20&nav_id=74452, 2011. május 20.
6 „Vukčević: »Egy sötét fejezet vége«". *Vajdaság Ma,* http://www.vajma.info/cikk/szerbia/14751/Vukcevic-Egy-sotet-fejezet-vege.html, 2011. május 27.
7 „Eštonova: Srbija ima novu energiju". *B 92,* http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=05&dd=26&nav_category=1262&nav_id=514761, 2011. május 26.
8 „File: Srbija sada bliža EU". *B 92,* http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=05&dd=26&nav_category=1262&nav_id=514729, 2011. május 26.
9 „Statement by the President on the Arrest of Ratko Mladic". *The White House,* http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/05/26/statement-president-arrest-ratko-mladic, 2011. május 26.
10 Virág Árpád: „Ki akarta Miloševićet?". *Magyar Szó.com,* http://www.magyarszo.rs/fex.page:2011-05-28_Ki_akarta_Milosevicet.xhtml, 2011. május 28.

letartóztatás fontos lépés a háború által erősen érintett térségben zajló megbékéléshez.[11] A horvát miniszterelnök asszony azt mondta, hogy Mladić letartóztatása mindenkinek jó hír, de különösen az Slobodan Milošević áldozatai számára. Ő is úgy vélte, hogy ez hozzájárul majd Délkelet-Európa stabilitásához és békéjéhez. Hozzátette, hogy Horvátország mint Milošević agresszív politikájának áldozata elvárja, hogy Goran Hadžićot is tartóztassák le. A magyar sajtóban felröppent találgatástól eltérően – amely szerint „a szerbeknek elemi érdeküknek addig tagjelöltté válniuk, amíg a horvátok nem lesznek tagok, mert az szinte bizonyos, hogy egy EU-tag Horvátország nagy kedvvel keres majd okokat, hogy megvétózza a szerb kérelmet. Elég nehéz helyzetbe hozná a szerbeket, ha éppen a horvátok kezdenének el feltételeket diktálni nekik”[12] – Jadranka Kosor most is, akárcsak korábban már többször, azt hangoztatta, hogy Horvátország „továbbra is támogatja Szerbia és a régió összes többi országának euroatlanti integrációját”.[13] Igaz ugyan, hogy Zágrábnak legalább két kérdésben komoly vitája van Szerbiával (határvita, illetve a Szerbia ellen agresszió miatt beadott vádemelés), azt azonban valószínűtlennek tartom, hogy Horvátország lassítani, vagy pláne akadályozni próbálná Szerbia integrációját. Az viszont igaz, hogy a horvát államügyészség is kéri Mladić kiadatását, hiszen Horvátországban az ott elkövetett bűnök miatt távollétében húsz év börtönre ítélték a szerb tábornokot.[14] A baloldali horvát államfő mind az államügyészség, mind a jobboldali kormányfő véleményét megerősítette: „Kosor miniszterelnök asszony és én folyamatosan kiemeltük, hogy Horvátország stratégiai érdeke, hogy a régió valamennyi országa mielőbb bejusson az EU-ba, és Szerbia tagjelölti státusza is jó hír lenne”.[15] Ebből tehát azt a következtetést lehet levonni, hogy a jelenlegi horvát álláspont egy esetleges kormányváltás esetén sem változna. Ugyanakkor különösnek tűnik, hogy a Hágai Törvényszék állítólag nem kívánja kiterjeszteni a Mladić elleni vádakat a Horvátországban elkövetett bűnökre.[16]

Zlatko Lagumdžija, az egyik legjelentősebb (szociáldemokrata retorikájú, de a politikai gyakorlatban a muzulmán nemzeti megfontolásokat nagyon is figyelembe vevő) boszniai politikus annak a reményének adott hangot, hogy Mladić elfogása „kijózanítja majd azokat a boszniai politikusokat, akik tagadják a Srebrenicában elkövetett népirtást és a BiH-ben elkövetett egyéb bűnöket, és arra készteti őket, hogy teljesítsék a feltételeket és hozzák létre azokat az intézményeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy felgyorsuljon BiH teljes jogú NATO- és EU-tagsághoz vezető útja”.[17]

---

11 „Novinarska konferenca predsednika vlade po 136. redni seji vlade”. *Predsednik Vlade Republike Slovenije,* http://www.kpv.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/225/5412/e48995b6ac/, 2011. május 26.

12 Magyari Péter: „Mladics: Egy kapitális trófea Lady Ashtonnak”. *Index.hu,* http://index.hu/kulfold/2011/05/26/mladics_egy_kapitalis_trofea_lady_ashtonnak/, 2011. május 27.

13 „Predsjednica Vlade: pozdravljamo uhićenje Mladića, očekujemo i uhićenje Hadžića”. *Vlada Republike Hrvatske,* http://www.vlada.hr/hr/naslovnica/novosti_i_najave/2011/svibanj/predsjednica_vlade_pozdravljamo_uhicenje_mladica_ocekujemo_i_uhicenje_hadzica, 2011. május 26.

14 „I Hrvatska traži Ratka Mladića zbog ratnih zločina”. *Vesti online,* http://www.vesti-online.com/Vesti/Ex-YU/139966/I-Hrvatska-trazi-Ratka-Mladica-zbog-ratnih-zlocina, 2011. május 27.

15 „Josipović: Važno je što je uhapšen”. *B 92,* http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=05&dd=27&nav_category=64&nav_id=514937, 2011. május 27.

16 Martina Čizmić: „Haaško tužiteljstvo ne namjerava širiti Mladićevu optužnicu na zločine u RH”. *Nacional,* http://www.nacional.hr/clanak/109303/brammertz-uhicenjem-mladica-na-slobodi-je-ostao-jos-samo-jedan-haaski-optuzenik, 2011. június 1.

17 „Dodik, Lagumdžija HDZ i BiH: rekacije na uhićenje Mladića”. *Dnevnik,* http://www.dnevnik.ba/

A boszniai Szerb Köztársaság elnöke, Milorad Dodik azt mondta, hogy Mladić letartóztatása a daytoni egyezmény teljesítésével összefüggő követelmény, amit a régió valamennyi országa elfogadott. Egyfelől reményét fejezte ki, hogy Mladićot Hágában igazságos, az emberi szabadságjogokat tiszteletben tartó bírói eljárás várja majd (ezzel is érzékeltetve, hogy ezt nem tekinti magától értetődőnek). Másfelől annak a reményének adott hangot, hogy hamarosan bíróság elé kerül majd Atif Dudaković, Naser Orić és a többi magas rangú (muzulmán) politikus, illetve az úgynevezett *Armija BiH* többi tábornoka. Szerinte ugyanis ez jelentené azt, hogy Boszniában tényleg kiépül az olyannyira szükséges bizalom. „A *Republika Srpska* intézményei nemzeti vagy vallási hovatartozástól függetlenül, sohasem védelmeztek és nem is fognak védelmezni senkit, aki háborús bűnöket követett el" – mondta.[18] Mindez teljes összhangban van Dodik korábbi álláspontjával: ő ugyanis a maga nacionalista retorikáját nem kis részben éppen a korábbi bűnösöktől való elhatárolódásra, egyúttal azonban a boszniai muzulmán bűnök (túl)hangsúlyozására építette fel.

A Nyugat által gyakran kritizált Dodik ezzel együtt is sokkal mérsékeltebb álláspontot fogalmazott meg, mint Mario Borghezio, az olaszországi Északi Liga elnöke és európai parlamenti képviselője, aki meglehetősen szembement az európai főosodorral, amikor úgy nyilatkozott, hogy Mladić hazafi, s hozzátette, hogy Bosznia-Hercegovinában a szerbek képesek voltak arra, hogy megállítsák az iszlám európai előretörését.[19]

A szerbiai reakciók

Szerbia államfője, Boris Tadić, aki rendkívüli sajtóértekezleten személyesen jelentette be Mladić elfogását, azt hangsúlyozta, hogy ezzel befejezték történelmüknek „egy rendkívül nehéz szakaszát, és eltávolítottuk Szerbia és a szerb nemzet bárhol élő tagjainak egyik szégyenfoltját. (…) Szerbia ezzel közeledik a Hágai Törvényszékkel való együttműködésének végéhez; nem felejtjük el, hogy be kell fejeznünk a Goran Hadžić elleni eljárást is, de folytatjuk az azokkal szembeni nyomozást is, aki segítették Ratko Mladićot. Mindazokat, akik ezt tették, eljárás alá vonjuk, akár az állami struktúrákban dolgoztak, akár nem".[20]

Tadić ezen megjegyzése nem csupán azért fontos, mert Belgrádnak mindenképpen választ kell adnia arra a kérdésre, hogy miképpen bujkálhatott Mladić ilyen sokáig Szerbia területén anélkül, hogy az illetékes hatóságok felfigyeltek volna rá. Igaz ugyan, hogy a sajtó azt boncolgatja, hogy vajon Mladić valóban ezen a kis településen bujkált-e hosszabb ideje, vagy pedig csak odavitték, hogy látványosan megtalálhassák, és a kérdéseket még sorolhatnánk, én azonban Tadić említett mondatának inkább egy másik,

novosti/bih/dodik-nadam-se-da-%C4%87e-mladi%C4%87-imati-pravi%C4%8Dno-su%C4%91enje, 2011. május 26.

18 Uo.

19 „Borgezio: Mladić je moj heroj". *Vesti online,* http://www.vesti-online.com/Vesti/Svet/140225/Borgezio-Mladic-je-moj-heroj, 2011. május 27.

20 „Tadić potvrdio hapšenje Mladića". *B 92,* http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=05&dd=26&nav_category=64&nav_id=514622, 2011. május 26.

szerintem lehetséges értelmezését emelném ki. A szerb közvélemény nagyobbik része régen is és a legutóbbi időkben is ellenezte Mladić kiadatását, és csupán hét százalék lett volna hajlandó arra, hogy az elfogásáért felajánlott tízmillió euróért segítséget nyújtson a letartóztatásához.[21] Sőt, a fiatalok tizenegy százaléka egyenesen követendő példaképének tekinti őt.[22] Tekintetbe véve, hogy Szerbiában lényegében már választási év van, egyáltalán nem mindegy, hogy milyen politikát kell és lehet folytatni a gazdasági nehézségek miatt egyre hangosabb ellenzékkel szemben. Tadić mondata szerintem arra utal, hogy – adott esetben akár a saját oldalon hozott kisebb áldozatok árán is – igyekeznek majd leszámolni az ellenzék néhány fontosabb politikusával. Azt ugyanis tudjuk, hogy a jelenleg ellenzékben lévő Vojislav Koštunica miniszterelnöksége idején még folyósították Mladić nyugdíját, nyilván azzal is lehetővé téve bujkálását (igaz, e tekintetben Tadić sem teljesen ártatlan).[23] A WikiLeaks-anyagok szerint az amerikaiak 2006-ban pontos útmutatást adtak a szerb vezetésnek, hogy milyen lépéseket tegyen meg elfogása érdekében, ezek nagy részét azonban nem vagy csak részben valósították meg.[24]

Márpedig az ellenzék Mladić letartóztatása ügyében is igen aktívan hallatta a hangját. Koštunica pártjának szóvivője igyekezett a fenyegetettség hangulatát erősíteni. „Semmi sem világosabb ma, mint az, hogy növekszik és erősödik majd a Szerbiára és a szerb nemzetre gyakorolt nyomás, mindenekelőtt azt illetően, hogy olyan jószomszédi viszony jöjjön létre Koszovóval, amelynek modellje a [korábban létezett] két Németország [között kialakult sajátos együttműködés]. Sajnos folytatódik majd a *Republika Srpská*ra gyakorolt nyomás is annak érdekében, hogy BiH-et centralizálják, éppúgy, ahogy növekszik a montenegrói szerb pravoszláv egyházra gyakorolt nyomás is."[25] Ami Koszovót illeti, a jelek szerint Koštunica pártjának igaza van, az ezzel kapcsolatos nyomás máris növekszik.

Ez azonban igazán enyhe reakció volt a szerb radikálisokéhoz képest. Ők ugyanis Mladić kiadása ellen „A Hágai Törvényszékkel való együttműködés Szerbia elárulása" jelszavával tiltakozást szerveztek.[26] A tüntetés, amint az várható volt, rendbontásba torkolt, de a rendőrség felkészült, és a rendbontókat gyorsan őrizetbe vették.[27]

A külső megfigyelő számára azonban mégsem ez, hanem a radikális pártból kiszakadt Szerb Haladó Párt, az SNS állásfoglalása a legérdekesebb. Ez a párt, amely egyes közvélemény kutatások szerint az apró pártokból álló koalíciós társaival együtt immár a

21 „Istraživanje: 51 posto građana Srbije ne bi izručilo Ratka Mladića". *TIP.ba,* http://www.tip.ba/2011/05/16/istrazivanje-51-posto-gradana-srbije-ne-bi-izrucilo-ratka-mladica/, 2011. május 16.

22 „Istraživanje: Karadžić, Mladić i Arkan idoli mladim Srbima!". *24 sata info,* http://www.24sata.info/vijesti/regija/52668-Istrazivanje-Karadzic-Mladic-Arkan-idoli-mladim-Srbima.html, 2011. január 6.

23 Major Nándor: „Mladics tábornok felveszi a nyugdíját". *Népszabadság online,* http://www.nol.hu/archivum/archiv-345327, 2004. december 20.

24 „SAD je još 2006. Srbiji poslao preporuke o potrazi za Mladićem. Koštunica ih je sve ignorirao!". *JutarnjiLIST,* http://www.jutarnji.hr/uhicen-ratko-mladic--vojislav-kostunica-ignorirao-savjete-amerikanaca/949312/, 2011. május 28.

25 Petar Petković: „Pritisci na Srbiju biće nastavljeni". *DCC,* http://dss.rs/pritisci-na-srbiju-bice-nastavljeni/. 2011. május 26.

26 „U nedelju protest SRS zbog Mladića". *B 92,* http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=05&dd=27&nav_category=11&nav_id=514774, 2011. május 27.

27 „Belgrád: Száznyolcvan agresszív tüntetőt vettek őrizetbe". *Vajdaság Ma,* http://www.vajma.info/cikk/szerbia/14773/Belgrad-Szaznyolcvan-agresszivtuntetot-vettek-orizetbe.html, 2011. május 30.

legnépszerűbb politikai formáció Szerbiában,[28] mindenekelőtt azért szakadt ki az anyapártból, mert az EU-integrációt fontosabbnak tekintette bizonyos korábban vallott elveknél (mindenekelőtt Hága, illetve Koszovó ügyében). Ez a magatartása nem csupán a radikálisokkal állította szembe, de Koštunica pártjával is. A pártelnök helyettese május 28-án arra a kérdésre, hogy ők mit cselekedtek volna a kormánypártok helyében, a következőt válaszolta: „Ha a nemzetközi kötelezettségeket kellett volna teljesítenünk, mi tiszteletben tartottuk volna őket…"[29]

Ez a mondat azt jelenti, hogy megváltozott a korábban sokáig megkövesedettnek tűnő szerbiai helyzet. Már nem kell attól félni, hogy vajon mi lesz akkor, ha a jelenlegi koalíció elvesztené a hatalmat, illetve hogy Koštunicáék esetleg visszafordítják az eddigi folyamatot. Most már van remény arra, hogy a következő választásokon olyan erők jutnak hatalomra (akár önállóan, akár a jelenlegi kormánypártok valamelyikével koalícióra lépve), amelyek tovább viszik majd az eddigi kormány EU-integrációs törekvéseit.

28 „Raste podrška SNS-u". *B 92,* http://www.b92.net/info/vesti/index.php?dd=11&mm=04&nav_category=206&nav_id=505352&yyyy=2011, 2011. április 11.

29 J. Cerovina: „Intervju: Aleksandar Vučić, zamenik predsednika Srpske napredne stranke. Hapsili bismo Mladića, ali bez radovanja". *Politika online,* http://www.politika.rs/rubrike/Politika/178782.lt.html, 2011. május 28.